

Tentoonstelling in de Galerie van het LUMC, Explore the Unknown, van Scarlett Hooft Graafland (tot 27 september 2026; foto: Gert Jan van Rooij).

Kunst die Zorgt

De sleutel tot herstel ligt niet altijd bij de zorg. Soms ligt die in een heel andere, niet zo voor de hand liggende hoek: de kunst. In deze rubriek belichten we kunstvormen die een bewezen helend effect hebben op de gezondheid. Deze keer: *Beeldende kunst in ziekenhuizen*.

Tekst Edith Bijl
Beeld LUMC

In de stilte van de Galerie, vlak achter de drukke entreehal van het LUMC, staart een vrouw minutenlang naar een schilderij. Het kleurige beeld trekt haar aandacht, doet haar verstillen, brengt haar in een andere wereld. Even is het bezoek aan de arts ver weg, even verdwijnen de zorgen naar de achtergrond. Iets later schrijft ze in het gastenboek: "Schitterend...! Wat een stille ver-ademing hier. Van ontroerende schoonheid. Ik loop 'gevoed' weer het ziekenhuis uit. Leve de kunst!"

Het is een beeld dat Sandrine van Noort, hoofd Kunstzaken van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC), meteen herkent: "Veel mensen zien onze Galerie als een soort vluchtheuvel. Een meditatieve ruimte waar je even loskomt van alle beslommeringen van het ziekenhuis, van onderzoeken, en waar je echt even een nieuwe wereld kunt betreden. Of, zoals een anonieme bezoeker het eens verwoordde: 'Heerlijke kunst om even aan het ziekenhuis te ontsnappen. Even in de wereld van fantasie, lust en verlangen.'"

Kracht van kijken naar kunst

Van Noort is als hoofd Kunstzaken verantwoordelijk voor de kunstcollectie in het ziekenhuis. Wat ooit in de jaren tachtig begon als een bescheiden collectie kwalitatieve kunst, is veertig jaar later uitgegroeid

"Mijn vaste loopje na de medische afspraken. Heilzame kunst in het ziekenhuis. Prachtig dit"

tot een verzameling van bijna 2.600 foto's, tekeningen, schilderijen, beeldhouwwerken en video's. Daaruit blijkt wel dat het LUMC altijd al veel waarde hechtte aan het tonen van kunst, vertelt Van Noort: "Dat gevoel werd de afgelopen jaren nog meer gevoeld door de groeiende aandacht voor de relevantie en betekenis van kunst in een zorgomgeving. Zo blijkt onder meer uit het onderzoek van Tineke Abma (zie kadertekst rechts – red.) dat mensen door het kijken naar kunst weer bezit krijgen over hun autonomie. Want als je overgeleverd bent aan medische onderzoeken, lever je eigenlijk je lichaam uit en word je losgezongen van jezelf. Door naar kunst te kijken kom je weer in contact met je eigen gedachten, verbeeldingskracht en fantasie en voel je je weer even een heel mens en geen patiënt."

Vanuit die gedachte stelt Van Noort al jaren de collectie samen. Niet alleen in de Galerie, maar ook in de gangen, trappenhuisen,

Katrin Korfmann, Hortus Radiologicus (Varentuin), foto wachtruimtes Radiologie LUMC, 2026.

wachtkamers en op personeelsafdelingen. Elk kunstwerk moet qua stijl en sfeer in zijn omgeving passen, vindt zij: "In de Galerie tonen we vaak hedendaagse kunst rond actuele thema's. Hier mag de kunst schuren, vragen oproepen en mensen aan het denken zetten. Terwijl we in wachtruimten van poliklinieken eerder kiezen voor kunstwerken en kunstopdrachten die mensen op positieve wijze afleiden van het ziek zijn. Of neem de *Homunculus* die bij de entree de bezoeker verwelkomt (zie foto rechtsonder - red.). Dat beeld heeft zo'n hoog knuffelgehalte dat iedereen, jong en oud, ernaast wil zitten, het wil aanraken. Ontroerend is dat."

Reacties als 'belevingsmeter'

Van Noort beoordeelt de kunstcollectie vanuit haar blik als kunsthistorica, maar laat zich daarbij ook leiden door de reacties van patiënten, andere bezoekers én medewerkers: "Hun reacties, bijvoorbeeld in de gastenboeken, zijn voor mij een mooie 'belevingsmeter' hoe mensen de kunst hier ervaren. Dat is steeds weer inspirerend om te lezen." |

WAT ZEGT DE WETENSCHAP?

Tineke Abma, bijzonder hoogleraar Kunst & Zorg: "Wetenschappelijke studies naar beeldende kunst in algemene ziekenhuizen, zoals kunsttentoonstellingen en schilderijen in ziekenhuisgangen en wachtruimten, concluderen dat kunst een belangrijke, maar onderbenutte bron is in de gezondheidszorg. Zowel het kijken naar kunst als het maken ervan draagt bij aan het welbevinden van patiënten, zorgpersoneel en bezoekers. Kunst biedt positieve afleiding en leidt tot meer tevredenheid over de ziekenhuisopname. Patiënten ervaren dat ze op hun mens-zijn worden aangesproken en voelen zich weer 'heel.' Kinderen en jongeren hebben in het bijzonder baat bij kunst, omdat het de angst voor steriele ruimten en behandelingen kan wegnemen. Ook voor ouderen is kunst waardevol, vooral in de communicatie met mensen met geheugenverlies. Recente studies benadrukken dat de voorkeur voor kunst heel persoonlijk en subjectief is en dat kunst gericht ingezet kan worden afhankelijk van het doel (afleiding, activatie, rust). Ook wordt gewezen op het belang van kunst als onderdeel van het ziekenhuis als een *healing environment*."

Enkele reacties die mensen in de gastenboeken achterlieten na een bezoek aan het LUMC:

"Zulke plaatjes maken de verplichte, toch wel sombere gang naar deze instelling van bloed en dood bijna tot een feest!"

"Mijn vrouw ligt hier in het ziekenhuis. Dan is een stille tocht langs deze werken een troost, die wordt veroorzaakt door de volstrekt originele vondsten"

"Heel ontspannen na een bestraling te toeven in een andere sfeer. Geen geluid, geen woorden, alleen genieten van vorm en kleur"

Homunculus Loxodontus, van Margriet van Breevoort (mixed media, 2016).